

สมเด็จฮุน เซน กับการครองอำนาจนำทางการเมืองในกัมพูชา Samdech Hun Sen with Hegemony in Cambodia Politics

สมลักษณ์ ศรีราม¹
ดร.อุดมพร อีระวิริยะกุล²

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในกัมพูชา โดยอาศัยทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ผ่านผู้นำทางการเมืองอย่างสมเด็จฮุน เซน ซึ่งเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำโดยในทางปฏิบัตินั้นต้องอาศัยกลไกต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ เช่น การใช้สื่อ และสถาบันต่าง ๆ หรือสิ่งใด ๆ ก็ตามที่สามารถนำมาใช้เพื่อโน้มน้าว ชักจูง และครอบงำทางความคิดได้ ทั้งนี้กลไกต่าง ๆ นี้ จะถูกกลุ่มหรือชนชั้นที่ต้องการครองอำนาจนำ นำมาใช้ในพื้นที่ทางสังคม ที่เรียกว่า ประชาสังคม ควบคู่ไปกับการใช้อำนาจบังคับในสังคมการเมือง เพื่อให้สามารถสร้างสภาวะการครองอำนาจนำได้อย่างเบ็ดเสร็จ โดยในงานชิ้นนี้ได้จำแนกกลไกที่สมเด็จฮุน เซน พยายามใช้ดำเนินการสร้างสภาวะการครองอำนาจนำเป็น 2 ประเภท คือ กลไกการครองอำนาจนำ (Hegemonic Apparatuses) ประกอบด้วย 1. การจัดการภาพลักษณ์ของผู้นำ 2. การจัดวางระบบการเมืองเครือญาตินิยม (Political Cronynism) และการเมืองอุปถัมภ์ (Patronage Politics) 3. เครื่องมือทางเศรษฐกิจ และกลไกประเภทที่ 2 คือ การใช้อำนาจรัฐ (State Apparatuses) ประกอบด้วย 1. การเข้าแทรกแซงกลไกอำนาจรัฐ และ 2. การใช้กลไกสื่อในการสร้างความชอบธรรมให้รัฐบาลและชนชั้นนำทางการเมือง อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้เป็นเพียงการศึกษาเพื่อสร้างคำอธิบายต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ และทำความเข้าใจการสร้างอำนาจนำเท่านั้น

คำสำคัญ: สมเด็จฮุน เซน การครองอำนาจนำ กัมพูชา

Abstract

This paper aims to present the political phenomenon happened in Cambodia. The Hegemony framework of Antonio Gramsci was applied as a tool to explain the phenomenon that happens under the regime of Prime Minister of Cambodia, Somdech Hun Sen. Particularly, he applied the Hegemony to propagandize,

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร E-mail somluck2526@gmail.com

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สังกัดภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

dominate and control his people through the media, institutions and other tools. In general, these tools have been exploited by the elites both in the social space, known as ‘civil society’ and in the political society with the aim to control their people absolutely.

This study has also been categorized the Hegemony concept of Somdech Hun Sen into 2 types. The first is called ‘Hegemonic Apparatuses’ which include 1) the Image Management, 2) the Political Cronyism and Patronage Politics and 3) the Economic Instruments. The second type is the State Apparatuses which include 1) the State Intervention and 2) the media use for making political legitimacy. However, this paper merely aims at explaining the political phenomenon happened in Cambodia under the regime of Somdech Hun Sen through the lens of Hegemony framework so as to understand the political phenomenon only.

Keyword: Samdech Hun Sen Hegemony Cambodia

บทนำ (Introduction)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ามหาเถรานุเถระ (Samdech Akka Moha Sena Padei Techo Hun Sen) หรือที่คนไทยทั่วไปเรียกว่า “สมเด็จฮุน เซน” นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของกัมพูชา ถือเป็นผู้นำที่ดำรงตำแหน่งยาวนานที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (พินสุตา วงศ์อนันต์, 2556) โดยปกครองกัมพูชามาเป็นระยะเวลากว่า 31 ปีนับตั้งแต่ ค.ศ.1985 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันอีกทั้งเป็นหนึ่งในนักการเมืองเพียงไม่กี่คนของโลกที่อยู่ในตำแหน่งยาวนานถึง 3 ทศวรรษด้วยคุณสมบัติที่เป็นทั้งนักการเมือง นักธุรกิจและนักการทหารที่เชี่ยวชาญชำนาญในกลยุทธ์การใช้อำนาจอย่างลึกซึ้ง สามารถสร้างอำนาจและจัดวางกลไกควบคุมอำนาจรัฐขยายอิทธิพลเข้าไปในการบริหารนิติบัญญัติ และตุลาการ ซึ่งถือเป็นสามเสาหลักแห่งอำนาจอธิปไตยของรัฐตลอดจนความพยายามในการรักษาอำนาจที่ยาวนานต่อเนื่อง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสมเด็จฮุน เซน เป็นผู้นำทางการเมืองที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

จากรายงานของฮิวแมนไรตส์วอตช์ (Human Rights Watch) องค์กรนอกภาครัฐระหว่างประเทศที่ทวิจายและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ในนครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่เอกสารรายงานที่มีชื่อว่า “30 Years of Hun Sen Violence, Repression, and Corruption in Cambodia” ที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในกัมพูชาภายใต้การปกครองของผู้นำอย่างสมเด็จฮุน เซน ในรายงานชิ้นนี้ระบุว่าสมเด็จฮุน เซน มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิของประชาชนจำนวนมาก ทั้งการสังหารผู้คนโดยไม่เคารพกฎหมายและการซ้อมทรมาน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยแรกที่สมเด็จฮุน เซน ได้รับการแต่งตั้งขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยเวียดนาม เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันทั้งนี้รัฐบาลพรรคประชาชนกัมพูชา (Cambodian People’s Party: CPP) ภายใต้การนำของสมเด็จฮุน เซน ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจรัฐในการปราบปรามและกวาดล้างจับกุมผู้เห็นต่าง

ทางการเมืองสั่งปิดกั้นข้อมูลและการแสดงความคิดเห็น รวมถึงสั่งห้ามการชุมนุมแสดงออกทางการเมือง ซึ่งเห็นได้จากการใช้กำลังปราบปรามกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลที่ปะทุขึ้นหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมาใน ค.ศ. 2013 และอื่นๆ อีกสารพัด ล้วนแต่เป็นภัยคุกคามต่อสาธารณะ (Human Rights Watch, 2015) รวมไปถึงความเห็นของแบรด อาดัมส์ ผู้อำนวยการของฮิวแมนไรท์ส วอทช์ ประจำภูมิภาคเอเชีย ที่ได้แสดงความเห็นว่า จนถึงขณะนี้ยังไม่มีมูลเหตุที่พอจะเชื่อได้ว่า วันหนึ่งสมเด็จฮุน เซน จะตัดสินใจบริหารกัมพูชาอย่างเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และเคารพสิทธิของคนอื่น ซึ่งนับวันกัมพูชากลับยิ่งโน้มเอียงเป็นระบบพรรคการเมืองแบบผูกขาดอำนาจเพียงพรรคเดียว (one monopoly party system) มากขึ้น

นอกจากนั้น โกลบอล วิทเนส (Global Witness) องค์กรอิสระจากอังกฤษ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยสอดส่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการทำลายสิ่งแวดล้อม ได้เปิดเผยรายงานเรื่อง “Hostile Takeover: The Corporate Empire of Cambodia’s Ruling Family” (การครอบครองกิจการอย่างเป็นปรปักษ์: อาณาจักรธุรกิจตระกูลผู้ปกครองกัมพูชา) ที่ระบุว่า สมเด็จฮุน เซน สามารถสร้างอำนาจและขยายอำนาจครอบคลุมภาคธุรกิจทั่วประเทศจนกลายเป็นอาณาจักรตระกูลฮุน โดยใช้อำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรีอนุญาตให้เครือญาติกว่า 27 รายเข้าควบคุมหรือเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของภาคธุรกิจสำคัญ ๆ กว่า 18 ภาค อาทิ การค้า พลังงาน เหมืองแร่ การเกษตร ป่าไม้ สื่อสารมวลชน กองทัพ และแม้กระทั่งองค์กรการกุศลอย่างสากลาชาต โดยถือหุ้นบริษัทในประเทศอย่างน้อย 114 แห่ง รวมมูลค่าทรัพย์สินมหาศาลกว่า 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 7,045 ล้านบาท ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและละเมิดกฎหมาย (Global Witness, 2016)

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงลบดังกล่าว สมเด็จฮุน เซน ยังคงได้รับความเชื่อถือและกระแสนิยมจากประชาชน ในด้านการสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตและมีเสถียรภาพ หลังจากประเทศทรุดโทรมมาอย่างยาวนานในช่วงรัฐบาลคอมมิวนิสต์เขมรแดงครองเมืองในทศวรรษที่ 1970 (พ.ศ. 2518 - 2522) ซึ่งทำให้กัมพูชาประสบกับปัญหาสงครามกลางเมืองที่นำไปสู่ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองในระดับชาติ และนำไปสู่เหตุการณ์เสียชีวิตครั้งใหญ่ของประชาชนมากกว่า 2 ล้านคน จากความอดอยากหิวโหย โรคภัยไข้เจ็บและถูกประหารฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หลังจากนั้นกัมพูชาได้ฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นจาก 280 เหรียญสหรัฐฯ ใน ค.ศ. 1995 เป็น 430 เหรียญสหรัฐฯ ใน ค.ศ. 2006 ปัจจุบันกัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีการขยายตัวของเมือง โดยระบบเศรษฐกิจของกัมพูชาขับเคลื่อนด้วยภาคการเกษตร อุตสาหกรรมสิ่งทอและการลงทุนจากต่างประเทศโดยเฉพาะในเรื่องการก่อสร้างและการท่องเที่ยว เมื่อดูตัวบ่งชี้ทางเศรษฐกิจ สังคม ถือว่ากัมพูชามีการพัฒนาขึ้นมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ถึงแม้จะชะงักงันไปใน ค.ศ. 2009 และ 2010 เนื่องจากวิกฤติทางเศรษฐกิจโลก แต่ในช่วง ค.ศ. 2011 เศรษฐกิจของกัมพูชาก็ฟื้นตัวขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.7 โดยเป็น 1 ใน 10 ประเทศของโลกที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง (นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธ์ และคณะ, 2557)

อีกทั้งเซบาสเตียน สตรันจิโอ (Sebastian Strangio) นักข่าวและอดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์พนมเปญโพสต์ (Phnom Penh Post) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่เก่าแก่ที่สุด

ของกัมพูชา ได้กล่าวชื่นชมว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นหนึ่งในนักการเมืองที่ชาญฉลาดที่สุดเท่าที่เคยพบเห็นในเอเชีย (Sebastian Strangio, 2014) ในขณะเดียวกันอู วีรัค (Ou Virak) นักวิเคราะห์การเมืองและผู้เคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนประธานฟิวเจอร์ ฟอรัม (Future Forum) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ไม่แสวงหากำไรของกัมพูชา กล่าวว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้นำเสถียรภาพและสันติภาพมาสู่ประเทศ แต่เขาก็นำความไม่เท่าเทียมกันอย่างมาก การคอร์รัปชันและความผิดหวังคับข้องใจมาให้ประชาชนหลายล้านคนด้วย ในขณะที่ชาวกัมพูชาจำนวนมากเริ่มดีขึ้นในขณะนี้ แต่ก็มีอีกจำนวนมาก ในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวอย่างแข็งแกร่ง ก็ยังจนอยู่เหมือนเดิมและจนลงกว่าเดิมด้วยซ้ำโดย 1 ใน 3 ของประชากรยังอยู่ใต้เส้นความยากจน (Didier Lauras., 2013)

ดังนั้นบทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในกัมพูชา โดยอาศัยทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ผ่านผู้นำทางการเมืองอย่าง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งเป็นชนชั้นทางการเมืองตัวอย่างที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ฐานอำนาจชนชั้นนำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสามารถนำมาใช้อธิบายในลักษณะปรากฏการณ์ทางการเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการรักษาอำนาจผ่านการครองอำนาจนำได้ โดยในบทความนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 กรอบความคิดในการอธิบายปรากฏการณ์ : แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมสกี ส่วนที่ 2 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช กับการเมืองแบบครองอำนาจนำ (Hegemony) และส่วนที่ 3 บทสรุป

1. กรอบความคิดในการอธิบายปรากฏการณ์ : แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมสกี

แนวความคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony) ได้ถูกกล่าวถึงในงานเขียนสมุดบันทึกจากคุก (Prison Notebooks) ของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) นักคิดนักเขียนสายมาร์กซิสต์ชาวอิตาลีและเป็นหนึ่งในสมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อิตาลี (Italian Socialist Party หรือ ISP) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1891-1937 (David McLellan, 2007) แต่อิตาลีในขณะนั้นเป็นช่วงที่ฟาสซิสต์กำลังเรืองอำนาจภายใต้ผู้นำอย่างเบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini) ซึ่งมีแนวทางขัดแย้งกับฝ่ายคอมมิวนิสต์กรัมสกีและฝ่ายซ้ายคนอื่น ๆ จึงถูกคุกคามจากระบอบฟาสซิสต์ ทำให้การต่อสู้ของเขาในพรรคคอมมิวนิสต์ต้องจบลง และถูกมุสโสลินีสั่งจำคุกเป็นเวลา 10 ปี ในช่วง ค.ศ. 1926-1937 (กาญจนา แก้วเทพ, 2556) ฐานก่อกำเนิดความเกลียดชังทางชนชั้นอันจะนำไปสู่สงครามกลางเมือง โดยแนวคิดของกรัมสกีกลายเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในขณะนั้น แม้มุสโสลินีจะบังคับให้ยอมรับอย่างใดก็จะเป็นผล จนกรัมสกีสุขภาพแย่ลงและเสียชีวิตในเวลาต่อมา ผลงานชิ้นสำคัญและสร้างชื่อเสียงให้กับเขา คือ “บันทึกจากคุก (Prison Notebook)” ซึ่งได้เขียนขึ้นในช่วง 10 ปีที่ถูกจองจำในคุก มีการเขียนไว้กว่า 33 เล่มและกระจัดกระจายไม่เต็มเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมในหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องประวัติศาสตร์อิตาลี การศึกษา ปัญญาชน ทฤษฎีและแนวคิดทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับรัฐสังคม การใช้อำนาจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการครองอำนาจนำ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2550)

แนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำ หรือ Hegemony นั้นมาจากคำว่า Hegemon ในภาษากรีก แปลว่า การนำ (leading), การมีอำนาจเหนือผู้อื่น (prominent power) และมักใช้ในความหมายของการครองอำนาจนำทางการเมือง (Political Dominance) เป็นส่วนใหญ่โดยแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ และโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) (เกซีร เทเชพีระ, 2550) หากรัฐหรือผู้ปกครองต้องการครองอำนาจนำในสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (Absolute Domination) มีความจำเป็นที่จะต้องยึดอำนาจโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่างให้ได้ทั้งสองส่วน การที่จะสามารถครองอำนาจนำในสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดได้ต้องกระทำผ่านสิ่งที่เรียกว่า กลุ่มประวัติศาสตร์ (Historical Bloc) เพื่อสร้างหรือแปรสภาพ (transform) ความคิดความเห็นของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อสร้างเอกภาพระหว่างผู้ครองอำนาจนำและผู้ถูกครองอำนาจ ซึ่งทำให้ผู้ถูกครองอำนาจถูกครอบงำทางความคิดอย่างสมบูรณ์และเป็นส่วนสำคัญต่อการกำหนดความเป็นไป หรือมีผลต่อพัฒนาการของสังคมได้ (วิชรพล พุทธรักษา, 2551)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดของกรัมสกีชี้ชวนให้เราเห็นถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ปัญหาในมิติเชิงโครงสร้างส่วนบน ซึ่งกรัมสกีได้อธิบายการครองอำนาจนำในโครงสร้างส่วนบน เป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีแรก การใช้อำนาจบังคับ (Coercion) กล่าวคือ การใช้อำนาจรัฐหรือการใช้กำลังเพื่อควบคุมคนในสังคมให้ไม่สามารถรวมตัว หรือลุกฮือต่อต้าน โศกัลมระบบหรืออำนาจรัฐได้ แต่การใช้กลยุทธ์ดังกล่าวจะมีลักษณะไม่ถาวรและยังใช้มาอีกมีการต่อต้านมาก สิ่งที่ชนชั้นปกครองมักเลือกใช้ควบคู่กันไปก็คือกรณีที่สองได้แก่ การสร้างความยินยอมพร้อมใจ (Consent) เป็นการควบคุมหรือครอบงำสังคม โดยปราศจากการใช้กำลัง แต่เน้นการสร้างคามยินยอมพร้อมใจ (Spontaneously Consensus) เพื่อครอบงำทางความคิด ผ่านระบบกฎหมาย ความเชื่อ ทัศนคติ ศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา ฯลฯ โดยที่ผู้ที่ถูกครอบงำไม่รู้ตัวว่ากำลังตกอยู่ในการครอบงำอยู่และกลายเป็นสามัญสำนึก (Common Sense) ของกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ ไปในที่สุด (วิชรพล พุทธรักษา, 2549)

ดังนั้นที่ได้ก็ตามที่มีการถือครองอำนาจหรือมีการครองอำนาจนำ (Hegemony) ที่นั้นมักจะต้องการการทำลายหรือการต่อต้านสถานการณ์ครองอำนาจนำ (Counter-Hegemony) เสมอ (กาญจนา แก้วเทพ, 2556) เมื่อวิเคราะห์และอธิบายผ่านสังคมการเมือง และประชาสังคม (Sassoon, 1999) “กลุ่มผู้ดำเนินการสร้างภาวะครองอำนาจนำ” จึงต้องพยายามสร้างแนวร่วมและแปรสภาพอุดมการณ์ของพันธมิตรจากกลุ่ม หรือชนชั้นต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มที่เป็นอริให้เป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติต้องอาศัยกลไกต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ เช่น การใช้สื่อ และสถาบันต่าง ๆ หรือสิ่งใด ๆ ก็ตามที่สามารถนำมาใช้เพื่อโน้มน้าว ชักจูง และครอบงำทางความคิดได้ ทั้งนี้กลไกต่าง ๆ นี้จะถูกกลุ่มหรือชนชั้นที่ต้องการครองอำนาจนำ นำมาใช้ในพื้นที่ทางสังคม ที่เรียกว่า ประชาสังคม ควบคู่ไปกับการใช้อำนาจบังคับในสังคมการเมือง เพื่อให้สามารถสร้างสภาวะการครองอำนาจนำได้อย่างเบ็ดเสร็จถ้าสามารถเอาชนะสงครามนี้เหนือพื้นที่ประชาสังคมได้สำเร็จ การสร้างสภาวะการครองอำนาจนำก็จะสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์สามารถควบคุมสังคมได้ในระยะยาวและมั่นคงกว่า การใช้อำนาจบังคับ (Coercion) เพราะสามารถยึดครองพื้นที่ทางความคิด (War of Position) ในประชาสังคมได้สำเร็จนั่นเอง

2. สมเด็จพระสันตะปาปากับการเมืองแบบครองอำนาจนำ (Hegemony)

แนวคิดเรื่อง การครองอำนาจนำ เป็นการพยายามวิเคราะห์เพื่อการเข้าถึงหรือเข้าใจ อุดมการณ์ วัฒนธรรมที่ครอบงำชีวิตของผู้คนอยู่ กลยุทธ์ของการครองอำนาจนำ คือการครองอำนาจนำทางการเมือง และการครองอำนาจนำทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเน้นการใช้สื่อ เพื่อสร้างความเห็นพ้องต้องกัน อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการและปกครอง เพื่อสร้างกลุ่มทางประวัติศาสตร์ ช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดหรือการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิด (War of Position) และการสร้างความยินยอมพร้อมใจ โดยการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดดังกล่าวนี้ จะดำเนินการโดยอาศัย “กลไก” ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการยอมรับและเป็นวิธีการในการได้มาซึ่งภาวะการครองอำนาจนำทางความคิดและความเชื่อได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือการยึดพื้นที่ประชาสังคมและสังคมการเมืองนั้นจะต้องอาศัย “เครื่องมือ” หรือ “กลไก” เป็นอาวุธ เช่นเดียวกับการใช้อำนาจยุทธโศภนธรรมทางการเมือง เพื่อทำสงครามขับเคี่ยวหรือสงครามทางการเมือง (วัชรพล พุทธรักษา, 2549)

ทั้งนี้สมเด็จพระสันตะปาปา ก็ได้อาศัยกลไกหลายประการ เป็นเครื่องมือในการยึดกุมจิตใจผู้คนเหนือพื้นที่ประชาสังคม ขณะเดียวกันก็ยึดกุมกลไกรัฐควบคู่กันไปอีกด้วยถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการสร้างภาวะการครองอำนาจนำให้เกิดขึ้นตามเป้าหมายของกลุ่มหรือชนชั้นผู้พยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ โดยกลไกการครองอำนาจนำนี้ เป็นสิ่งใดก็ได้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอด หรือส่งผ่านชุดความคิด จากด้านผู้พยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำไปยังผู้คนในสังคมแต่กลไกรัฐนั้นเป็นกลไกที่ใช้อำนาจบังคับเพื่อบังคับให้ประชาชนของชนชั้นต่าง ๆ ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามความต้องการของชนชั้นปกครองหรือผู้พยายามสร้างการครองอำนาจนำโดยที่ทุกคนในสังคมนั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตามในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนขอเสนอถึงกลไกที่สมเด็จพระสันตะปาปา พยายามนำมาใช้ในการสร้างภาวะการครองอำนาจนำทางการเมืองในการทำสงครามเพื่อยึดพื้นที่ทางความคิด โดยจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่กลไกการครองอำนาจนำ (Hegemonic Apparatuses) และกลไกการใช้อำนาจรัฐ (State Apparatuses)

1. กลไกการครองอำนาจนำ (Hegemonic Apparatuses)

1.1 การจัดการภาพลักษณ์ของผู้นำ

การจัดการภาพลักษณ์ของผู้นำ เป็นกลไกหนึ่งที่สมเด็จพระสันตะปาปา ได้นำมาใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดโดยจากการศึกษาพบว่า สมเด็จพระสันตะปาปา ได้ย้อนกลับไปหาจารีตการใช้อำนาจแบบเก่าในสังคมเขมรโบราณซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ในโลกทัศน์ความรับรู้ของชนเขมรปัจจุบัน อาทิ หลักการที่ว่าอำนาจ (monarchy) จะต้องเกิดจากการประกอบเข้าด้วยกันของสิ่งมงคลอย่างเช่นบุญญาบารมีและยศถาบรรดาศักดิ์ (ดุษฎีภาค ปรีชารัชช, 2557) ซึ่งโลกทัศน์ดังกล่าวนี้ แฮนส์ รูธ แฮนเซน (Hansen, Anne Ruth) เสนอคำอธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง How to Behave: Buddhism and Modernity in Colonial Cambodia 1860-1930 ว่ามีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับโลกทัศน์ใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หรืออีกนัยหนึ่งคือชาวเขมรยังคงความเชื่อเรื่องจักรวาลทัศน์ ซึ่งเป็นแบบที่มีโครงสร้างทางลำดับชั้น ทั้งลำดับชั้นทางภพภูมิและทางศีลธรรม บุคคลซึ่งเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอาจมีชีวิตที่ดีกว่าปัจจุบัน

ด้วยการสั่งสมบุญบารมีอันจะนำไปสู่การเกิดในภพภูมิที่สูงขึ้นในชาติหน้า (Hansen, Anne Ruth, 2008)

จากความเชื่อเรื่อง “บุญบารมี” ของชาวกัมพูชาสะท้อนให้เห็นถึงความคิด การเมือง และความสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ ผู้มีอำนาจคิดและคนส่วนใหญ่ก็ยอมรับว่าเขาเป็นผู้มีบุญบารมีกว่าคนอื่นๆ แม้ความเชื่อนี้จะเปลี่ยนไปบ้าง แต่ก็ยังเป็นทัศนะที่ฝังใจชาวกัมพูชาทั่วไปที่ได้รับความอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียและผู้นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท จึงอาจกล่าวได้ว่า ชาวกัมพูชามีโลกทัศน์และวัฒนธรรมการเมืองที่โน้มเอียงไปทางอนุรักษนิยมที่มีกระแสสัมพันธ์กับการยอมรับอำนาจกรณีตัวอย่างที่เห็นได้ค่อนข้างชัดว่าสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดีได้อาศัยกลไกการจัดการภาพลักษณ์คือการพยายามนำเสนอและรื้อฟื้นเรื่องราวของ “พระเสด็จกอน” กษัตริย์เขมรในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 หรือช่วงกัมพูชาสมัยหลังพระนครขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้การนำเอาบุคคลทางประวัติศาสตร์มาตีความและนำเสนอใหม่ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมกัมพูชาที่น่าสนใจ เพราะ “พระเสด็จกอน” (SdechKorn/Kon/Kan) ถือว่าเป็นกษัตริย์ที่แปลกไปจากขนบการขึ้นครองราชย์ของเขมรเนื่องจากสิทธิในการขึ้นครองราชย์ในกรณีของเขมนั้น ตามที่เคยเป็นมาแต่เดิมขึ้นอยู่กับบุญบารมีที่ได้เคยสั่งสมมาเป็นสำคัญโดยจะเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารเกิดเป็น “ผู้มีบุญกลับชาติมาเกิด” ซึ่งการได้เกิดมาได้เสวยตณีนันท์เพราะด้วยบุญญาบารมี แม้กระทั่งในปัจจุบันก็ได้กำหนดให้กษัตริย์ต้องสืบสันตติวงศ์มาจากกษัตริย์ การแย่งราชย์หรือเป็นชนสามัญแล้วขึ้นครองราชย์ ถือเป็นความผิดและเป็นการกระทำที่ยอมรับไม่ได้ ซึ่งในกรณีของพระเสด็จกอนนั้นไม่เพียงแต่มีพื้นเพชาติกำเนิดเดิมมาจากสามัญชน หากยังได้ทำการโค่นบัลลังก์อดีตกษัตริย์ พร้อมปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่อีกด้วย (ธิติ บัวคำศรี, 2547) ด้วยเหตุนี้ “พระเสด็จกอน” จึงเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนานักในทางประวัติศาสตร์

ปัจจุบันในประเทศกัมพูชาได้มีการพลิกฟื้นเรื่องราวของพระเสด็จกอนมานำเสนอใหม่ ซึ่งแต่เดิมถูกตีความจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์ว่าเป็น “ผู้แย่งชิงราชสมบัติ” มานำเสนอใหม่ในแง่มุมที่ต่างออกไปว่าเป็น “วีรกษัตริย์นักปฏิวัติ” ที่เป็นผู้นำการ “ต่อสู้ทางชนชั้น” อีกทั้งยังปรากฏเรื่องราวเล่าสืบกันมาว่าตอนนี้เสด็จกอนได้กลับชาติมาเกิดใหม่ เป็นบุคคลสำคัญที่จะมาช่วยกอบกู้ประเทศ นั่นก็คือ “สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดี” นายกรัฐมนตรีของประเทศกัมพูชาคนปัจจุบันนั่นเอง ซึ่งก็มีคนกัมพูชาอีกจำนวนไม่น้อยที่เชื่อว่าเขาคือร่างอวตารของ “พระเสด็จกอน” อีกทั้งยังถือกันว่า สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดีได้เคยเอ่ยปากเองว่า ตนเองเป็นพระเสด็จกอนกลับชาติมาเกิด แต่เรื่องนี่ยังไม่มีหลักฐานยืนยัน แต่ที่มีหลักฐานชัดเจนก็คือ สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดีได้แสดงท่าทียกย่องพระเสด็จกอนค่อนข้างมากทั้งการสนับสนุนให้มีการจัดพิมพ์หนังสือ “Preah Sdach Korn” (the August King Korn) ผลงานของศาสตราจารย์ ดร.รัสส์ จันตราบุตร (Ros Chantrabotr) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระเสด็จกอน โดยสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดี และภรรยาได้สนับสนุนงบประมาณทั้งหมดในการจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 2006 จำนวน 5,000 เล่ม อีกทั้งยังได้เขียน “คำนิยามหรืออารัมภกถา” ยอพระเกียรติพระเสด็จกอนในฐานะมหาวีรบุรุษผู้ทรงวางรากฐานปฏิรูปบ้านเมืองให้กับกัมพูชาอย่างมั่นคง (ศานติ ภัททิศา, 2553) อีกทั้งยังเน้นให้ความสำคัญกับแนวคิดการตีความใหม่เกี่ยวกับพระเสด็จกอน โดยมีนัยพิเศษที่น่าสนใจในทางการเมืองต่อการจัดวางตำแหน่งของ “ผู้แย่งชิงราช

บัลลังก์” ว่าเป็นการกระทำของ “ผู้นำการต่อสู้ทางชนชั้น” เพื่อให้เกิด “ประชาธิปไตยของประชาชน” อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการได้ศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้ โดยส่วนหนึ่งมองในแง่เป็นกลางว่า เป็นความพยายามของ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในการสร้างความเป็นชาติขึ้นมาใหม่หลังสงครามกลางเมือง ตามอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ในขณะที่นักวิชาการอีกส่วนมองถึงนัยยะแฝงทางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เช่น ดังเช่น ในบทความเรื่อง Performance as (Re) incarnation: The SdechKan Narrative (2013) ของ Noren-Nilsson, Astrid และบทความเรื่อง ‘สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช’ สดุดีอัครราชูปถัมภ์แห่งโลกกัมพูชา (2557) ของ ดุลยภาค ปรีชารัชช ได้มองว่าเป็นเรื่องของ การสร้างภาพลักษณ์และศิลปะการใช้อำนาจ โดยอาศัยความเชื่อดั้งเดิมของชาวกัมพูชา เพื่อครอบงำอำนาจในโลกจารีตประเพณีแบบเก่า รวมถึงยังมีกรณีของการประกาศใช้ราชทินนามเพื่อสำแดงยศอาภรตศักดิ์อันเกรียงไกร อย่าง “สมเด็จพระอัครมหาเสนาบดีเดโช หุนเซน” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจอันยิ่งใหญ่ที่แผ่ปกคลุมไปทั่วงานบริหารราชการแผ่นดินทุกระดับ รวมถึงสำแดงพลังกำลังอันยิ่งใหญ่ในการควบคุมบังคับบัญชากองทัพแห่งราชอาณาจักรอีกด้วย(ดุษฎีภาค ปรีชารัชช, 2557)

สำหรับผู้ศึกษามองปรากฏการณ์นี้ว่า เป็นการสร้างการยอมรับในระดับอุดมการณ์ กล่าวคือ นอกจากจะใช้กลไกรัฐแบบรุนแรงด้วยกฎหมายต่าง ๆ แล้ว ผู้ปกครองยังมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่ถือเสมือนเป็นอุดมการณ์ ในการครอบงำประชาชนให้มีรูปแบบทางความคิด และทัศนคติที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง นั่นคือ การให้การศึกษา การเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งทั้งหมดล้วนเกิดขึ้นมาจากการหล่อหลอมอุดมการณ์ความคิด ให้มีความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความรู้สึกถึงความรับผิดชอบและตระหนักในหน้าที่ที่มีต่อชาติ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชาติ และประชาชนไว้ด้วยกันก็คือ ความรู้สึก หรือความสำนึกต่อชาติ/ต่อชาติพันธุ์ร่วมกัน ดังนั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครอบงำอำนาจนำ (Hegemony) สร้างการครอบงำ และปลูกฝังความคิดให้แก่ชนชั้นผู้ถูกปกครองให้ยอมรับในคุณค่าทางการเมืองที่อาจกระทำผ่าน “อุดมการณ์ (Ideology)” หรือทัศนคติ/มุมมองที่สำคัญในการมองโลก เพราะฉะนั้นแล้วความคิด และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นอุดมการณ์โดยทั่วไป ที่ก่อให้เกิดการยอมรับและเป็นวิธีการในการได้มาซึ่งภาวะการครอบงำอำนาจนำทางความคิดและความเชื่อได้อย่างสมบูรณ์

1.2 การใช้กระแสนิยม

นอกจากการครอบงำอำนาจในโลกจารีตประเพณีแบบเก่าแล้วการใช้กระแสนิยมก็เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มักนำมาใช้ในการทำสงครามต่อสู้ช่วงชิงความหมาย (War of Position) เพื่อทำให้ประชาชนกัมพูชายอมรับการครอบงำอำนาจนำที่ยาวนานต่อเนื่อง กล่าวคือความนิยมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ การฟื้นฟูบูรณะประเทศ การยุติความขัดแย้งของคนในชาติ ชาวกัมพูชาที่ผ่านประสบการณ์อันเลวร้ายในช่วงสงครามกลางเมืองเกือบ 30 ปี จึงมองว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นผู้มีความสำคัญในการสร้างกัมพูชาใหม่ (ปิยนุตร แสงนกกุล, 2558) อีกทั้งกระแสนิยมมักจะถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นในทางการเมืองอยู่เป็นระยะ ๆ

ดังจะเห็นได้จากช่วงเวลาที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 จะใช้วิธีปลุกกระแสเก่า ๆ ให้คนกลัว ซึ่งวิธีการที่ว่าเป็นก็คือเรื่องของเขมรแดง โดยกล่าวถึงผู้ที่ไม่เลือกพรรคประชาชนกัมพูชา หรือ CPP ของตนแล้วหันไปเลือกพรรคฝ่ายค้านว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เขมรแดงกลับมามีอิทธิพล นำมาสู่การล้างแค้น เช่นฆ่าประชาชนและไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุขอีกต่อไป (สมศรี หาญอนันตสุข, 2556) ขณะเดียวกันก็ใช้ข้อพิพาทด้านเขตแดนกับประเทศไทยและประเทศ เวียดนาม เพื่อสร้างความได้เปรียบในทางการเมืองด้วยการโจมตีว่าหากพรรคฝ่ายค้านได้รับการเลือกตั้งก็จะนำมาซึ่งภัยสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองฝั่ง โดยใช้การโฆษณาชวนเชื่อในการ ปลุกเร้ามวลชนทำให้ประชาชนชาวกัมพูชาขึ้นอยู่กับเขมรแดง เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 สามารถใช้ข้อ พิพาทดังกล่าวเป็นเป้าหมายในการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมได้ (ศรุต สกลรัตน์, 2551) ทั้งนี้จะต้อง ไม่ลืมว่าธรรมชาติของการเมืองในกัมพูชานั้นนักการเมืองจากทุกพรรคการเมืองต่างก็ล้วนแล้วแต่ มีความสามารถพิเศษทั้งในการนำเข้าและส่งออกความขัดแย้งทั้งภายในและจากภายนอกเป็นอย่างดี โดยเฉพาอย่างยิ่ง ถ้าหากเป็นความขัดแย้งที่เกี่ยวกับเขตแดนและชาติพันธุ์ของชาวเขมร ด้วยแล้ว ย่อมจำเป็นเชื่อฟังที่จะก่อให้เกิดขึ้นเป็นกระแสชาตินิยมกัมพูชาได้เป็นอย่างดีเลยทีเดียว (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน, 2551) ซึ่งถือเป็นจุดต่างทางการเมืองของกัมพูชาอีกประการหนึ่งที่ทำให้ นักสิทธิมนุษยชนในอาเซียนวิจารณ์ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านที่ใช้เรื่องดังกล่าวหาเสียงในการ เลือกตั้งครั้งล่าสุด

อย่างไรก็ตามความนิยมของสมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 ที่เกิดจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ พื้นฟู ประเทศ ยุติความขัดแย้งของคนในชาติ ส่งผลให้ประชาชนบางส่วนมองว่า ประเทศกัมพูชาที่ผ่านการ เปลี่ยนแปลงทั้งราบรื่นและอย่างรุนแรงหลายต่อครั้ง จนถึงกระทั่งนำไปสู่เหตุการณ์เสียชีวิต ครั้งใหญ่ของประชาชนเป็นล้านคน พอสมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 เข้ามาบริหารประเทศก็สามารถพัฒนา เศรษฐกิจ พื้นฟูประเทศ มีบทบาทสำคัญในการสร้างกัมพูชาให้เป็นแบบในปัจจุบัน กลไกการครอง อำนาจนำด้วยกระแสชาตินิยมในลักษณะนี้ ส่งผลให้ความนิยมของสมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 ที่เกิดจากฐานคิด ดังกล่าวจึงดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 การจัดวางระบบการเมืองเครือญาตินิยม (Political Cronyism) และการเมืองอุปถัมภ์ (Patronage Politics)

การจัดวางระบบการเมืองเครือญาตินิยม (Political Cronyism) และการเมืองอุปถัมภ์ (Patronage Politics) นี้สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 ได้กระทำโดยการผลักดันบรรดาบุตรทั้ง 5 คนของตนและ จัดการวางเครือญาติของชนชั้นนำให้อยู่ในตำแหน่งสำคัญทางการเมืองในเกือบทุกหน่วยงาน รวมทั้งการสร้าง “เครือข่ายระบบอุปถัมภ์” (Patronage System Networking) ในกลุ่มนักการเมือง ทหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับ จนถึงประชาชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และสามารถชักจูงหรือมีอิทธิพลจูงใจให้เชื่อฟังการขึ้นนำต่าง ๆ ของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองดังกล่าว

การจัดวางระบบการเมืองเครือญาตินิยม (Political Cronyism) และการเมืองอุปถัมภ์ (Patronage Politics) นี้ เห็นได้จากการฉีกกฎการตั้งบุตรชาย 2 คนให้ดำรงตำแหน่งระดับสูงใน หน่วยงานทหาร ทั้งนี้สมเด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 ได้ส่งบุตรชายทั้ง 3 คน ไปศึกษาต่อด้านการทหารในต่างประเทศทั้งหมด โดยขุน มาเนต บุตรชายคนโต ถือเป็นชาวกัมพูชาคนแรก ที่มีโอกาสได้ศึกษาใน

โรงเรียนนายร้อยเวสต์พอยต์ ในสหรัฐอเมริกา และมีอำนาจในการควบคุมกองกำลังพิทักษ์องค์กรฯ ซึ่งถือเป็นกองทหารส่วนตัวของสมเด็จพระสันตะปาปา รวมถึงกองกำลังต่อต้านการก่อการร้ายที่ได้ชื่อว่าเป็นหน่วยรบพิเศษระดับแนวหน้าของกองทัพบก และยังคงกำลังพลติดอาวุธถึง 5,000 นายที่สามารถป้องกันการก่อรัฐประหาร ส่วนขุน มานิต บุตรชายคนที่ 2 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยข่าวกรองกลางที่ทรงอิทธิพลแห่งกระทรวงกลาโหมกับพญา อีกทั้งชีวิตส่วนตัวยังได้สมรสกับฮอก จันดาวิ บุตรสาวของ พลเอกฮอก ลุนตี อดีตผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติก็ยังเสริมระบบการเมืองเครือญาตินิยมให้แผ่ขยายไปยังกองกำลังตำรวจของประเทศด้วย และยังคงยึดอิทธิพลเหนือเหล่าตำรวจมากขึ้น เมื่อลูกสาวคนที่ 3 อย่าง ฮุน มานา ได้สมรสกับบุตรชายอีกคนของพลเอกฮอก ลุนตี จึงกลายเป็นความสัมพันธ์ 2 ชั้นที่แน่นแฟ้นมากขึ้น (คมชัดลึก, 2557)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การครองอำนาจสมบูรณ์แบบ คือ “การเมือง” โดยสมเด็จพระสันตะปาปา ได้วางตัว ฮุน มานิต บุตรชายคนสุดท้ายไว้เป็นทายาททางการเมืองและถูกจัดวางให้เป็นประธานกลุ่มยูเวน คนหนุ่ม - สาวกับพญาที่เรียกว่า “สหภาพสหพันธ์เยาวชนกับพญา” ที่มีลักษณะเป็นกลไกหนึ่งของพรรคประชาชนกับพญาหรือ CPP มีหน้าที่ให้ทุนการศึกษาและทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนรุ่นใหม่ทุกประเภท โดยเฉพาะการจัดเทศกาลสงกรานต์ที่นครวัดส่งผลให้ ฮุน มานิต ได้รับเสียงสนับสนุนจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่น้อยโดยการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมา ฮุน มานิต ได้ขยับตัวเองเข้าใกล้ “วง” การเมืองมากยิ่งขึ้น เมื่อเขาได้รับเลือกให้เป็น ส.ส.จังหวัดกัมพูสะเปอ อีกทั้งยังเป็น ส.ส.ที่มีอายุน้อยที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศ ด้วยความดีความชอบทั้งหลายที่ได้ทำมา บวกกับการเชื่อฟังคำสั่งบิดา กระแสในกัมพูชา จึงคาดหมายกันว่า ฮุน มานิต คือ “ทายาทการเมือง” ที่ สมเด็จพระสันตะปาปา ได้วางตัวเพื่อสืบทอดอำนาจคนต่อไป

นอกจากนั้น ยังมีบุตรของแกนนำสำคัญในพรรคประชาชนกับพญาหรือ CPP อีกหลายคน ที่ได้เข้ามามีตำแหน่งสำคัญ อาทิ บุตรชายของโสก อัน (Sok An) รองนายกรัฐมนตรี บุตรชายชาร์ เค็ง (Sar Kheng) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งและได้เป็น ส.ส. ใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมามีด้วยกันรวมทั้งแกนนำจำนวนหนึ่งในพรรค CPP ที่ดำรงตำแหน่งมายาวนานเกือบ 20 ปี ยังได้ลาออกจากตำแหน่ง ส.ส. เพื่อเปิดทางให้บุตรหลานที่เป็นเครือญาติของแกนนำพรรคได้เข้ามาสู่แวดวงการเมือง เพื่อการสืบทอดและรักษาอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำสำคัญกลุ่มเดิมที่ครองอำนาจการเมืองมานาน และยังได้รับการเลือกตั้งต่อเนื่องก็จะสามารถผูกขาดอำนาจได้เกือบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากขึ้นตามลำดับ (เสนีย์ คำสุข, 2557)

เมื่อนำกรอบคิดของกัมมัตติมาธิบายจะเห็นว่าโครงสร้างส่วนบนคือชนชั้นปกครองต้องการให้เกิดความมั่นคงเหมือนกันในทุกด้านของประเทศมีการใช้กลไกสงครามการเคลื่อนไหวทางการเมือง (War of Maneuver) ควบคู่ไปกับสงครามยึดพื้นที่ความคิด (War of Position) ด้วยการใช้กลไกอุดมการณ์เข้าไปจัดตั้งเครือข่ายของสังคมทั้งหมดไว้ในเครือข่ายของอำนาจผ่านระบบเครือญาติ โดยมีกลไกทางการบริหารปกครองที่ใช้ในการขับเคลื่อนกำกับความเป็นไปทางสังคมให้ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง และยาวนาน เพื่อสร้างความเห็นพ้องต้องกัน อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดการและปกครอง

1.4 เครื่องมือทางเศรษฐกิจ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการปกครองประเทศที่ยาวนานต่อเนื่องกันมาเกินกว่า 31 ปีของสมเด็จฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา สามารถสร้างอำนาจและเครือข่ายทั่วประเทศจนกลายเป็นอาณาจักรตระกูลฮุน ที่ขยายอำนาจครอบคลุมภาคธุรกิจเกือบทั้งหมดของกัมพูชา โดยจากรายงานเรื่อง “Hostile Takeover: The Corporate Empire of Cambodia’s Ruling Family” ของ Global Witness ได้เปิดเผยให้เห็นถึงเครือข่ายบริษัทในกัมพูชาที่โยงใยกับครอบครัวนายกรัฐมนตรีฮุน เซน โดยประเมินระดับความมั่งคั่งของครอบครัวนี้ไว้อย่างต่ำ 200 ล้านดอลลาร์ ทั้งนี้ นักวิเคราะห์มองว่าเครือข่ายนี้เปรียบเสมือนยอดของภูเขาน้ำแข็งเท่านั้น เพราะยังไม่รวมธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของครอบครัวฮุน เซน โดยประเมินกันว่าทรัพย์สินของตระกูลนี้น่าจะอยู่ระหว่าง 500 ล้านดอลลาร์ถึงพันล้านดอลลาร์ หรือกว่าสามหมื่นห้าพันล้านบาท (Shaun Turton and Phak Seangly, 2016)

จากรายงานชิ้นนี้ยังได้ระบุว่า สมเด็จฮุน เซน ได้ใช้อำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรีอนุญาตให้เครือญาติเข้าควบคุมหรือเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของภาคธุรกิจสำคัญ ๆ ในกัมพูชา ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน จนเรียกได้ว่า เครือข่ายของสมเด็จฮุน เซนแทบจะเข้าคุมกิจการของกัมพูชาทั้งประเทศ อาทิ บริษัทการค้า 17 แห่ง สถาบันทางการเงิน 10 แห่ง สถานบริการและธุรกิจบันเทิง 10 แห่ง ธุรกิจท่องเที่ยวและค้าปลีก 8 แห่ง ธุรกิจก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ 7 แห่ง บริษัทในภาคการผลิต 3 แห่ง บริษัทกฎหมาย 3 แห่ง และธุรกิจพนัน 2 แห่ง เป็นต้น

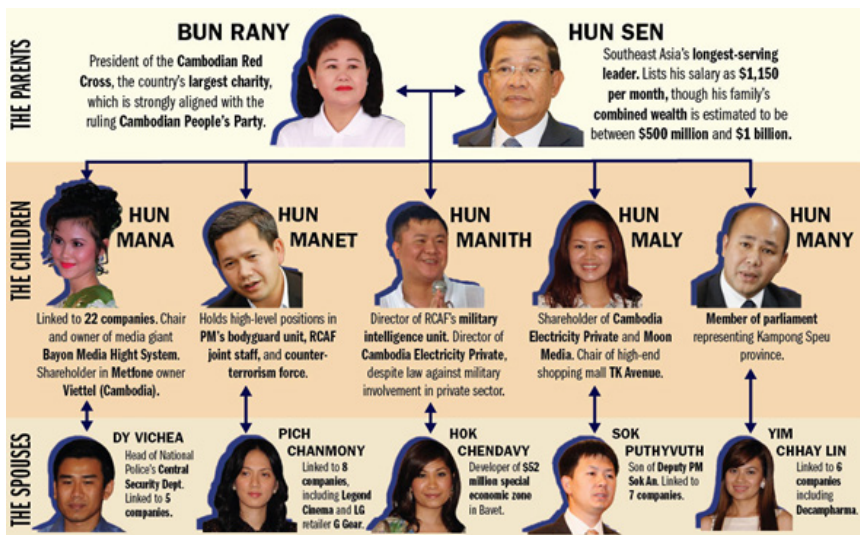
ภาพที่ 1 การถือครองธุรกิจของตระกูลฮุน

ที่มา : <http://www.phnompenhpost.com/national/inside-hun-familys-business-empire>

นอกจากนี้ยังพบว่า เครือข่ายตระกูลฮุนยังเชื่อมโยงไปยังธุรกิจรายใหญ่ระหว่างประเทศหลายประเภท เช่น Apple, Visa, Proctor & Gamble, Tommy Hilfiger และ Polo Ralph Lauren โดยบริษัทระดับโลกเหล่านี้จะได้รับการปฏิบัติด้วยดีเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น การได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายตลอดจนการสร้างเครือข่ายธุรกิจขนาดใหญ่เพื่อเปิดคลังทรัพยากรทางเศรษฐกิจอย่างน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ป่าไม้และอสังหาริมทรัพย์ให้กับกลุ่มนักลงทุนต่างประเทศ โดยได้ควบคุมบริหารสำนักปิโตรเลียมแห่งชาติกัมพูชา (Cambodian National Petroleum Authority/CNPA) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบกิจการน้ำมันของประเทศโดยตรง พร้อมสนับสนุนให้พวกพ้องเข้าคุมสัมปทานธุรกิจตามเขตจังหวัดต่าง ๆ อาทิ พระตะบอง ศรีโสภณ รัตนคีรี สีหนุวิลล์ และแม้แต่กลุ่มจังหวัดรอบทะเลสาบเขมรซึ่งเริ่มมีการสำรวจน้ำมันที่ทับถมอยู่ใต้ตะกอนโคลนตม (คล้ายคลึงกับทะเลสาบแคสเปียนในเอเชียกลาง)

ภาพที่ 2 เครือข่ายตระกูลฮุน

ที่มา : <http://www.phnompenhpost.com/national/inside-hun-familys-business-empire>

ทั้งนี้ธุรกิจตระกูลฮุนทั่วไปก็เริ่มต้นก่อน ค.ศ. 1993 หากแต่ในสาแหรกฮุนรุ่นแรก ๆ เป็นธุรกิจที่ไม่ต้องมีสายป่านและเม็ดเงินลงทุนอย่างกิจการส่งออกไม้ซุงและแปรรูปโดยลูกพี่ลูกน้องของสมเด็จฮุน เซน คือ ตี พรหม และ ตี จูจ เป็นผู้บุกเบิกธุรกิจนี้จนเป็นปึกแผ่นและสามารถขยายออกไปในธุรกิจอื่น ๆ เช่นที่ ฮุน เซนนี้ น้องสาวสมเด็จฮุน เซน ได้ต่อยอดธุรกิจบริษัท Khun Sea Import Export และสิ่งทอรายใหญ่ของประเทศฮุน ซาน พี่ชายสมเด็จฮุน เซน เป็นอีกตัวอย่างการ

กุ่มบังเหียนธุรกิจเชิงนโยบาย ซึ่งถือครองธุรกิจการขนส่งถึง 4 แห่งที่ครอบคลุมทั่วประเทศที่ขายอีกคนหนึ่งคือ สุน เนียง ส.ว. ตลอดกาลของพรรค CPP นั้น สุน โต บุตรชายได้หันไปลงทุนธุรกิจนำเข้ารถยนต์ยี่ห้อหรู เช่นเดียวกับบุตรอีก 2 คนของ สุน เนียง คือ สุน จันทา และ สุน จันทู ซึ่งมีหุ้นส่วนกว่า 1,000 ล้านบาทในธุรกิจด้านการสื่อสารโดยคาดการณ์กันว่า สุน จันทา น่าจะเป็นเพียงผู้ถือหุ้นในกิจการแทนครอบครัวและคนในตระกูล ส่วน สุน จันทู นั้น มีตำแหน่งเป็นประธานบริษัทเงินทุนเฮอริเทจอินเวสเมนต์ รวมทั้งสมาชิกตระกูลฮุนรุ่นที่ 1 นั้นได้ร่วมทุนธุรกิจการธนาคารประจำตระกูลมาตั้งแต่ ค.ศ. 1998 คือธนาคารคานาเดีย

เมื่อมาถึงรุ่นที่ 2 เป็นการดำเนินธุรกิจสมัยใหม่ แต่ยังคงเกี่ยวข้องกับสัมปทานของรัฐ ยกตัวอย่างเช่น สุน มานา บุตรสาวคนโตของผู้นำกัมพูชาที่มีชื่อว่าเป็นผู้บริหารธุรกิจเหล่านั้นมากที่สุด ในจำนวนบุคคลใกล้ชิดสมเด็จพระสันตะปาปา 21 คนโดยมีธุรกิจมากกว่า 22 รายการในมือ เฉพาะโทรศัพท์นั้นมี 2-3 ช่อง เช่น ทีวีบายอน อับสราและเครือ รวมเป็นเม็ดเงินกว่า 2,500 ล้านบาทสำหรับสายมีเดียสิ่งพิมพ์ วิทย์และโทรศัพท์ รวมทั้งสัมปทานให้เข้าธุรกิจมีเดียอีกหลายรายการ คาดกันว่าในกิจการโทรศัพท์ที่ สุน มานา มีเอี่ยวอย่างครอบคลุมทุกเครือข่ายนั้น บิดาของเธอยังลงทุนผ่านอนินิตัวแทนอย่างสถานีโทรทัศน์ PNNTV นอกจากนั้นธุรกิจของ สุน มานา ยังขยายไปถึงหมวดท่องเที่ยว กีฬา สำนักงานบริษัทที่ดูแลศาสนสถานนครวัดและนครธมในจังหวัดเสียมเรียบและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของต่างชาติบนเกาะเพอร์ ซึ่งตระกูลฮุนร่วมลงทุนและสร้างเม็ดเงินมหาศาลโดยลำพังเพียงกิจการของ สุน มานา น่าจะมีสินทรัพย์เกือบหมื่นล้านบาทสำหรับ สุน มาลี บุตรสาวคนเล็กซึ่งดูแลกิจการหมวดพลังงานทั้งแบบสัมปทานรัฐที่ร่วมทุนกับทุนต่างชาติและแบบตัวแทนผู้จำหน่ายร่วมกับพี่ชาย พลโทฮุน มานิต ยังมีธุรกิจอีกหลายหมวด เช่น กลุ่มโฆษณาและมีเดียที่ร่วมกับพี่สาว กลุ่มธุรกิจความงามและห้างสรรพสินค้า การนำเข้าสินค้าแบรนด์เนมสินค้าคิง คาเฟ่ และร้านอาหารส่วนสามซึ่งเป็นบุตรชายของ นายสก ซาน รองนายกรัฐมนตรีอย่างนายสก พุทธิธู ก็มีธุรกิจส่วนตัวถึง 7 บริษัท เป็นต้น (อภิญา ตะวันออก, 2559)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าธุรกิจตระกูลฮุนครอบคลุมธุรกิจทุกกลุ่มประเภท ซึ่งเป็นการยากเหลือเกินที่พลเมืองกัมพูชาในจำนวน 14 ล้านคน จะมีชีวิตประจำวันโดยไม่พึ่งพาสินค้าของตระกูลฮุนไปได้ เครื่องมือทางเศรษฐกิจนี้ จึงเป็นอีกกลไกหนึ่งที่สำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งและหนุนนำให้การครองอำนาจดำรงอยู่และดำเนินไปจนกลายเป็นองคพิพในระบอบฮุน เช่นนอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของครอบครัวสมเด็จพระสันตะปาปาที่อยู่เหนือกฎหมายตลอด 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ที่แม้แต่องค์กรอย่างโกลบอล วิทเนส ก็ยังไม่สามารถชุดคู่ตีแผ่ออกมาได้หมด

2. กลไกการใช้อำนาจรัฐ (State Apparatuses)

2.1 การเข้าแทรกแซงกลไกอำนาจรัฐ

การจัดวางกลไกควบคุมอำนาจรัฐมีตั้งแต่ตำแหน่งทางทหาร ตำรวจ และตำแหน่งสำคัญในระบบราชการส่วนกลาง โดยจากบริบทการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชาที่มีขึ้นครั้งล่าสุด เมื่อ ค.ศ. 2013 พบว่าไม่มีความเป็นอิสระและยุติธรรมตามกรอบการเมืองประชาธิปไตย เพราะกลุ่มชนชั้น

นำกลุ่มเดียวที่ผูกขาดอำนาจทางการเมืองมานาน สามารถจัดวางกลไกและควบคุมกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งไว้ได้เกือบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ตั้งแต่การจัดทำและแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุด การบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจและสืบทอดอำนาจ การรวมกลุ่มกันเป็นพรรคการเมือง และกำหนดตัวบุคคลในการเข้ารับตำแหน่งต่าง ๆ ตั้งแต่ตำแหน่งภายในพรรค การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และตำแหน่งทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้ง การเสนอชื่อบุคคลและคณะบุคคลและคัดเลือกให้เข้ารับตำแหน่งสำคัญในหน่วยงานรัฐบาลทุกระดับ รวมทั้งในสภารัฐธรรมนูญและคณะกรรมการเลือกตั้ง หรือ กกต. (NEC) ที่มีความสำคัญโดยตรงต่อกระบวนการเข้าสู่อำนาจของกลุ่มชนชั้นนำ เพราะ กกต. มาจากการเสนอชื่อและคัดเลือกผ่านกลไกรัฐ ตั้งแต่กระทรวงมหาดไทย คณะรัฐมนตรีและสภา (เสนีย์ คำสุข, 2557)

ขณะเดียวกัน การปกครองแบบรัฐเดี่ยวที่ถ่ายระดับจากจังหวัด ลงมายังอำเภอ คอมมูน (หน่วยปกครองท้องถิ่นใกล้เคียงกับตำบล) และหมู่บ้าน ก็ยังคงมีลักษณะที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเครือข่ายอำนาจขุน เช่น เช่นเดียวกัน โดยในกัมพูชาจะมีรากฐานวัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ ซึ่งความจำเป็นในการพัฒนาชนบทได้นำพาให้ผู้นำท้องถิ่นอย่างกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นต้องกระชับสายสัมพันธ์ร่วมกับเครือข่ายชนชั้นนำที่ถูกส่งมาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อย่าง ผู้ว่าราชการจังหวัด ข้าราชการพลเรือน ตลอดจนกองกำลังตำรวจและกองทหารประจำกองทัพภาคต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว ก็ล้วนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองร่วมกับพรรคประชาชนกัมพูชาหรือ CPP และเครือข่ายวงกว้างของสมเด็จฮุน เซน แทบทั้งสิ้น

2.2 การใช้กลไกสื่อในการสร้างความชอบธรรมให้รัฐบาลและชนชั้นนำทางการเมือง

การใช้กลไกสื่อในการสร้างความชอบธรรมให้รัฐบาลและชนชั้นนำทางการเมืองนั้น สมเด็จฮุน เซน ได้วางตัวฮุน มานา บุตรสาวคนโต ให้ดูแลงานในแวดวงสื่อสารมวลชนโดยมีส่วนสำคัญในการควบคุมกิจการโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อหลักทั้งหมดของกัมพูชา อาทิ สถานีโทรทัศน์บายัน หนังสือพิมพ์กัมพูเซีย ทเมย เดลี บริษัทโฆษณา มูน มีเดีย เป็นต้น เพื่อควบคุมสื่อในการเป็นกระบอกเสียงให้พรรครัฐบาลของบิดา โดยเน้นนำเสนอข่าวสารข้อมูลของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของกระทรวงและหน่วยงานราชการ การสื่อสารทางการเมืองและปลุกฝังทางการเมืองในลักษณะนี้เกิดขึ้นทุกวัน แต่จะเน้นสาระสำคัญต่าง ๆ มากขึ้นในช่วงเวลาธรรมาภิบาลเสี่ยงเลือกตั้ง เป็นรูปแบบการสื่อสารทางเดียว (One Way Communication) ซึ่งมักจะส่งผลในการสร้างอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ที่ยากจน อยู่ในเขตชนบทและยังยึดถือวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม คือการเชื่อฟังและศรัทธาในตัวผู้นำทางการเมืองที่มีปรมิทางการเมืองสูง (Political Charisma) (เสนีย์ คำสุข, 2557) นอกจากการใช้กลไกสื่อดังกล่าวแล้ว สื่อสังคมออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียก็เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการปูฐานอำนาจทางการเมืองของสมเด็จฮุน เซน ในการเข้าถึงประชาชนคนรุ่นใหม่และผู้ใช้โซเชียลมีเดียโดยสื่อสังคมในกัมพูชานอกจากจะแพร่หลายในกลุ่มคนรุ่นใหม่และผู้ที่สนใจจำนวนหลายล้านคนแล้ว เนื้อหาสาระยังเปลี่ยนไปจากเดิมมาก โดยในบทความของ Amelia Woodside เรื่อง “Social media shows election day muscle” ซึ่งเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ The Phnompen Post ได้กล่าวไว้ว่า Social Media ได้มีบท

บาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูล รูปภาพ คลิปวิดีโอ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และเป็นพื้นที่เปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ผู้เชี่ยวชาญด้าน Social Media, the Cambodian Centre for Human Rights ได้ให้สัมภาษณ์กับมาร์ธา แคสซ์แลน (Marta Kasztelan) นักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ว่า

“ร้อยละ 70 ของชาวกัมพูชา มีอายุต่ำกว่า 35 ปี พวกเขาส่วนมากไม่ได้จดจำถึงความโหดร้ายของเขมรแดง พวกเขาอายุยังน้อยและไม่กลัวที่จะพูดในสิ่งที่เขาารู้สึก Facebook กลายเป็นพื้นที่ที่พวกเขาแลกเปลี่ยนข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน”

นอกจากนี้ outh (Ou Ritthy) นักศึกษาปริญญาโทรัฐศาสตร์ อายุ 26 ปี ได้ให้สัมภาษณ์กับมาร์ธาว่า เขาเชื่อว่า Facebook จะเป็นพื้นที่สำหรับถกเถียงเรื่องความยุติธรรม และประชาธิปไตย และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง outh ก็ยังเชื่อว่าคนรุ่นใหม่ที่ใช้สื่อออนไลน์ในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองนั้นเป็นอนาคตของกัมพูชา (วินัสสา อุซชิน, 2557)

อย่างไรก็ตามแม้สมเด็จฮุน เซน ที่ยอมรับว่าเป็นพวกล้าหลังในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ และเคยมองว่าสื่อโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือของฝ่ายต่อต้านตนเองใช้แลกเปลี่ยนข้อมูล ใส่ร้ายป้ายสี และปลุกระดมมวลชนขึ้นมาต่อต้านตนเอง แต่ในเวลานี้ นายกรัฐมนตรีฮุน เซน กลับพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส ด้วยการนำตนเองเข้าไปอยู่ในสื่อโซเชียลมีเดียเพื่อการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ในประเทศ โดยผู้นำกัมพูชาได้เปิดตัวแอปพลิเคชัน “สมเด็จฮุนเซน” เมื่อต้นเดือนมกราคม ค.ศ. 2016 นี้เอง โดยเปิดให้ผู้ใช้สมาร์ตโฟนหรือแท็บเล็ต ทั้งในระบบแอนดรอยด์ และไอโอเอส ดาวน์โหลดแอปพลิเคชันดังกล่าวเข้าไปใช้งาน ในแอปพลิเคชันนี้จะมีข้อมูลเกี่ยวกับนายกรัฐมนตรีฮุน เซน เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของกัมพูชา ทั้งยังเปิดช่องทางการสื่อสารจากประชาชนไปยังผู้นำประเทศ ได้โดยตรงนอกจากนั้น ยังเชื่อมโยงเข้าสู่บัญชี Facebook ของนายกรัฐมนตรีฮุน เซน เพื่อติดตามการทำงานของผู้นำประเทศที่มีการเผยแพร่ออกมาในแต่ละวัน ขณะเดียวกันในหน้า Facebook ของนายกรัฐมนตรีฮุน เซน ที่เพิ่งเปิดตัวเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ.2015 ก็เป็นที่นิยมในกลุ่มประชาชน และผู้ใช้ Facebook ทั่วไป ที่เข้าไปกด “ไลค์” มากกว่า 1.9 ล้านไลค์แล้วพร้อมกันนั้นก็ได้เปลี่ยนภาพของตนออกจากผู้เฒ่าที่ตามเทคโนโลยีไม่ทัน กลายเป็นผู้ที่นิยมการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร โดยกล่าวว่า “ไม่ว่าเทคโนโลยีจะไปในทิศทางใด เราต้องไปให้ทัน” ทั้งยังเปิดเผยผ่านหน้า Facebook เมื่อเร็วๆ นี้ว่า ตนเองพกพาสมาร์ตโฟนมากถึง 5 เครื่องไปด้วยตลอดเวลา เพื่อไม่ให้ขาดการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมชาติ (คมชัดลึก, 2559)

ดูเหมือนว่าเกมการช่วงชิงมวลชนในโลกออนไลน์นั้นจะรุนแรงยิ่งขึ้น ดังที่นายเซบาสเตียน สตรันจิโอ (Sebastian Strangio) ผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับสมเด็จฮุน เซน วิจารณ์ว่าการที่ผู้นำกัมพูชาให้การยอมรับเทคโนโลยีเข้ามาในชีวิตนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึง “กลยุทธ์ที่ยืดหยุ่น” เพื่อรักษาฐานอำนาจของตนเองในช่วงทศวรรษหน้า อีกทั้งยังให้ความเห็นเพิ่มเติมด้วยว่า นับจากนี้สมรรถภูมิการเมืองของกัมพูช้าย้ายจากโลกแห่งความจริงเข้าสู่โลกเสมือนจริงของอินเทอร์เน็ต แล้วยกตัวอย่างกรณีของลอน เจนดา หญิงสาวกัมพูชาวัย 26 ปี ที่ร้องทุกข์ไปยัง Facebook ของผู้นำ “Samdech Hun Sen, Cambodian Prime Minister” โดยระบุว่า คง จำเริญ แพนหนุ่มวัย 28 ปี ที่ถูกกล่าวหาว่า

ขโมยของใช้สำนักงาน ทำให้ถูกจำคุกโดยไม่ได้รับการไต่สวนที่น่าสนใจคือ หลังจากนั้นเพียง 1 วัน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ปล่อยตัวนายคง จำเริญ และยกเลิกข้อกล่าวหาทั้งหมด การให้ความช่วยเหลือกรณีของเจนดา กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจมากขึ้น หลังจากสมเด็จฮุน เซน เรียกร้องให้ประชาชนส่งข้อเสนอนะและเรื่องราวการพบเห็นการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ไปยังกล่องข้อความส่วนตัวใน Facebook พร้อมระบุว่า จะต้องทำงานที่ตอบสนองต่อประชาชนให้ได้มากขึ้น เนื่องจากปัญหาที่ประชาชนเผชิญไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย และไม่ควรมองข้าม การกระทำเหล่านี้เป็นความสำเร็จจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อแก้ปัญหาให้ประชาชน ภายใต้ภาพลักษณ์นักปฏิรูป และเป็นจุดกำเนิดของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของกัมพูชาให้พลิกโฉมไปจากเดิม ทำให้โซเซียลมีเดียกลายเป็นเครื่องมือทรงประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่เพื่อรักษาฐานอำนาจของตนเอง

4. บทสรุป

จากการศึกษาเรื่องสมเด็จฮุน เซนกับการครองอำนาจนำทางการเมืองในกัมพูชาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ประยุกต์แนวความคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมชี่ มาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองของกัมพูชาด้วยการมองสมเด็จฮุน เซน ซึ่งเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการสร้างภาวะการครองอำนาจนำ ว่าได้มีการทำ “สงครามยึดพื้นที่ทางความคิด” กับผู้คนในสังคมตลอดระยะเวลา 31 ปีของการครองอำนาจ การทำสงครามยึดพื้นที่ทางความคิดเป็นวิธีการในการได้มาซึ่งภาวะการครองอำนาจนำที่สมบูรณ์ เป็นการสร้าง “กลุ่มประวัติศาสตร์” ตามแนวคิดของกรัมชี่ให้เกิดขึ้น โดยอาศัย “กลไก” ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการยึดกุมพื้นที่ทางสังคม โดยกลไกที่ผู้ครองอำนาจนำอย่างสมเด็จฮุน เซน ได้นำมาใช้นั้นประกอบไปด้วย กลไกการครองอำนาจนำ (Hegemonic Apparatuses) และกลไกการใช้อำนาจรัฐ (State Apparatuses) เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสมเด็จฮุน เซน เอง และสร้างการยอมรับรวมถึงสร้างความรู้สึกร่วมกันของผู้นับถือส่วนใหญ่ในสังคม

เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์กับการเมืองการปกครองกัมพูชา จะสังเกตเห็นได้ว่า รัฐ และสังคมกัมพูชามีความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ ด้วยการพึ่งพา การยินยอม หรือมอบอำนาจให้รัฐนั้นกล่าวคือ สมเด็จฮุน เซน ผู้นำกัมพูชาสามารถครอบงำ หรือนำเอาสิทธิอำนาจของตนเองลงไปสู่พลังทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการประกอบสร้างอุดมการณ์ทางความคิด หรือแม้แต่การอาศัยวัฒนธรรม หรือประเพณีพิธีกรรมที่เป็นผลสืบทอดมาจากศาสนาเพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมในการได้มาซึ่งอำนาจ เพราะฉะนั้นที่มาแห่งอำนาจอันชอบธรรม จึงมีส่วนในการยกระดับส่งเสริมบทบาทพหุนาของกัมพูชาให้เข้มแข็ง องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้เป็นรูปแบบอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางการเมือง ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างวัฒนธรรมประเพณี และความเคารพจงรักภักดีในทางการเมือง โดยเป็นการควบคุมหรือครอบงำสังคม โดยปราศจากการใช้กำลัง แต่เน้นการสร้างการยินยอมพร้อมใจ (Spontaneously Consensus) เพื่อครอบงำทางความคิด ผ่านระบบกฎหมาย ความเชื่อ ศาสนา คติธรรม วัฒนธรรม ผ่านกลไกสื่อที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชุดความคิด ภาพลักษณ์ และค่านิยมในตัวผู้นำ โดยมุ่งหมายเพื่อครอบงำ

อุดมการณ์และสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มผู้นำทางการเมือง โดยที่ผู้ที่ถูกรอบจำไม่รู้ตัวว่า กำลังตกอยู่ในการขึ้นอยู่และกลายเป็นสามัญสำนึก (Common Sense) ของกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ ไปในที่สุด

ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่าสมเด็จฮุน เซน ให้ความสำคัญกับการใช้กลไกสื่อในการสร้างความชอบธรรมให้รัฐบาลและชนชั้นนำทางการเมือง นอกเหนือจากการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน (Mass Media) ที่สำคัญอย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการได้รับข้อมูลอย่างกว้างขวางของคนกัมพูชาทั้งประเทศเพราะเป็นสื่อที่คนทุกระดับในทุกพื้นที่เข้าถึงได้มากที่สุดแล้ว สมเด็จฮุน เซน ได้เข้ามาใช้เครื่องมือสื่อสารสังคมหรือบน “ออนไลน์” (Online) ในการทำ “สงครามยึดพื้นที่ทางความคิด” กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ควบคู่ไปด้วยโดยอาจกล่าวได้ว่าการเข้าสู่โลกออนไลน์ของสมเด็จฮุน เซน เป็นไปเพื่อการสืบทอดอำนาจการปกครองประเทศ และเป็นการใช้กลไกสื่อในการสร้างความชอบธรรมให้รัฐบาลและชนชั้นนำทางการเมืองอย่างมีชั้นเชิง ทั้งการนำเสนอภาพที่ดีของตนเองเข้าสู่สายตาคนรุ่นใหม่ที่เป็นฐานการเลือกตั้งสำคัญ ขณะเดียวกันก็ใช้กฎหมายควบคุมความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้าม ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ต ด้วยความหวังที่จะลบภาพลักษณ์ที่เลวร้ายให้เบาบางลง และเข้าถึงประชาชน ซึ่งในอดีตสมเด็จฮุน เซน มักถูกจำในภาพของการกล่าวสุนทรพจน์ตามท้องนา และตามงานรับปริญญาต่างๆ แต่ปัจจุบันภาพนี้ได้เปลี่ยนไปแล้ว เห็นได้จากการโพสต์วิดีโอตาม Facebook อาทิ การนั่งกินก๋วยเตี๋ยวริมถนน การรณรงค์ต้นไม้ หรือการร่วมกิจกรรมกับเด็กยากจนในชนบท ล้วนมีนัยแฝงที่ต้องการให้เห็นว่าประชาชนสามารถเข้าถึงผู้นำได้ง่ายขึ้นนั่นเอง อีกทั้งยังสร้างผลประโยชน์ผ่านระบบราชการด้วยวิธีการคอร์รัปชันที่เอื้อประโยชน์โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ซึ่งถือว่าเป็นการยึดอำนาจในโครงสร้างส่วนล่าง (Base/Substructure) และระบบเศรษฐกิจไว้ได้ เพราะฉะนั้นอำนาจทางระบบราชการของกัมพูชาล้วนถูกรอบจำจากการเมืองอย่างแยกไม่ออก

จึงอาจกล่าวได้ว่าความนิยมของสมเด็จฮุน เซนนั้นเกิดจากการใช้กลไกต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือการรักษาความชอบธรรมทางอำนาจ ซึ่งให้ภาพลักษณ์นักปฏิรูปที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างกัมพูชาใหม่ฐานคิดในลักษณะนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สมเด็จฮุน เซน ยังคงสืบทอดอำนาจของตนได้อย่างยาวนานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- _____. (2556). สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษียร เตชะพีระ. (2550). “อำนาจนำ (Hegemony)”. มติชนรายวัน. (12 ตุลาคม): 6.
- “ฝ่าแผนครองอำนาจทายาทตระกูลฮุน เซน.” (2557). คมชัดลึก (4 สิงหาคม). สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.komchadluek.net/news/foreign/189482>.
- เมือฮุน เซน ใช้สื่อออนไลน์ปูฐานอำนาจการเมือง. (2559). คมชัดลึก (19 มกราคม). สืบค้น 28

- พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.komchadluek.net/news/foreign/220795>.
ดุลยภาค ปรีชารัชช. (2557). ‘สมเด็จพระนเรศวรมหาราช’ สืบค้น 29 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.blogazine.pub/blogs/dulyapak/post/4716>.
ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2551). ขาดินนิยมกัมพูชาเริ่มก่อตัวอีกครั้ง. สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/mekong/2008/06/27/entry-1>.
จิบดี บัวคำศรี. (2547). “เอกสารมหาบุรุษ” การศึกษางานเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของกัมพูชา.
นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธุ์ และคณะ. (2557). เรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้าน: กัมพูชาในมิติทางสังคม
วัฒนธรรม. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2558). กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองกัมพูชา: จากความขัดแย้งทางการเมืองสู่การสถาปนานิติรัฐ-ประชาธิปไตย. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://prachatai.com/journal/2015/01/57643>.
พินสุตา วงศ์อนันต์. (2556). ระบบการปกครองท้องถิ่น ประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน: ราชอาณาจักรกัมพูชา. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
วัชรพล พุทธรักษา. (2549). รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ. วิทยานิพนธ์ร.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
_____. (2550). แนวความคิดการครองอำนาจนำของกัมพูชา: บททดลองเสนอในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย. สืบค้น 23 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.academia.edu/518933>.
_____. (2551). กลุ่มประวัติศาสตร์ ปัญญาชน การครองอำนาจนำและการโต้ตอบต่อการครองอำนาจนำ: แนวความคิดของอันโตนิโอ กรัมชี่กับการอธิบายการเมืองไทยร่วมสมัย. สืบค้น 23 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.academia.edu/518937>.
_____. (2557). บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมชี่. กรุงเทพฯ: สมมติ.
วินิสสา อุซชิน. (2557). สื่อออนไลน์ในกัมพูชา. สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.ias.chula.ac.th/ias/Images/Seminar/2014/sn-2014-12-23-12-2.pdf>.
ศรุตี สกุลรัตน์. (2551). สุนเซน นายกรัฐมนตรีจอมอหังการ. สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/triphopp/2008/11/07/entry-2/comment>.
ศานติ ภัคดีคำ. (2553). พระเสด็จกอน: จาก “กบฏผู้ชิงราชย์” สู่ “วีรกษัตริย์นักปฏิวัติ”. วารสารศิลปวัฒนธรรม, 31(3), 90-101.
สมศรี หาญอนันตสุข. (2556). การเมืองภายในเขมร อีกหนึ่งจุดต่างการเมืองอาเซียน. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www2.thaibps.or.th/bogmain/document_in29.htm.
เสนีย์ คำสุข. (2557). กัมพูชา มิติการพัฒนาประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ.2536 ถึง พ.ศ.2556. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
อภิญา ตะวันออก. (2559). พลเมืองสุน เซน ล้มทศวรรษย์ลำดับที่ 8 คืออะไร?. สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2559, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_12911.
Didier, Lauras. (2013). Cambodia’s King is dead, long live the PM. Retrieved August 30, 2016, from <http://www.sundaytimes.lk/analysis/29937-cambodias-king->

is-dead-long-live-the-pm-by-didier-lauras.html

Global Witness. (2016). **Hostile Takeover: The Corporate Empire of Cambodia's Ruling Family**. Retrieved August 24, 2016, from <https://www.globalwitness.org/en/reports/hostile-takeover/>

Hansen, Anne Ruth. (2008). **How to behave : Buddhism and Modernity in Colonial Cambodia 1860 - 1930**. United States of America: Hawaii Press.

Human Rights Watch. (2015). **30 Years of Hun Sen Violence, Repression, and Corruption in Cambodia**. United States of America.

McLellan, David. (2007). **Marxism after Marx**. New York: Palgrave Macmillan.

Sassoon, A.S. (1999). **Gramsci and Contemporary Politics: Beyond Pessimism of the Intellect**. London: Routledge.

Shaun Turton and Phak Seangly. (2016). **Inside the Hun family's business empire**. Retrieved August 30, 2016, from <http://www.phnompenhpost.com/national/inside-hun-familys-business-empire>

Strangio, Sebastian. (2014). **Hun Sen's Cambodia**. United Kingdom: Yale University Press.